

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 22 december 2009

Mål nr

T 3390-07

KLAGANDE

JS

Ombud: Advokat SW

MOTPART

Harley-Davidson Sweden AB, 556095-7689

Åkerivägen 6

187 75 Täby

Ombud: Advokat LS och jur.kand. OK

SAKEN

Fordran

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom 2007-07-23 i mål T 2833-06

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom fastställer Högsta domstolen tingsrättens domslut.

Med ändring av hovrättens dom i fråga om rättegångskostnader i hovrätten förpliktar Högsta domstolen Harley-Davidson Sweden AB att ersätta JS för hans rättegångskostnader med sextioåttatusensjuhundrafemtio (68 750) kr, varav 55 000 kr för ombudsarvode och 13 750 kr för mervärdesskatt, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 23 juli 2007 till dess betalning sker.

Harley-Davidson Sweden AB ska ersätta JS för hans rättegångskostnader i Högsta domstolen med sjuttiofemtusen (75 000) kr, varav 60 000 kr för ombudsarvode och 15 000 kr för mervärdesskatt, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

JS har yrkat att Högsta domstolen med ändring av hovrättens dom ska fastställa tingsrättens dom samt förplikta Harley-Davidson Sweden AB att ersätta honom för hans rättegångskostnader i hovrätten med där yrkat belopp.

Harley-Davidson Sweden AB har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund

Sedan JS hos Norrtälje Bil & MC AB, som fått i uppdrag att sälja JSs bil, efterfrågat en motorcykel av märket Harley-Davidson modell V-ROD, lämnade Norrtäljebolagets ställföreträdare EL ett par förslag på begagnade och ombyggda motorcyklar av den modellen. Efter att ha avböjt dessa förslag fick JS av EL besked om att det fanns en fabriksny motorcykel av den efterfrågade modellen till försäljning hos Motorcyklar i Jönköping AB. Den hade köpts av en person som hade ångrat sig och inte ville ta ut den. Begärt pris var 210 000 kr medan JS till Norrtäljebolaget skulle betala 217 500 kr, vilket svarade mot listpriset.

JS bestämde sig för att köpa motorcykeln.

Norrtäljebolaget betalade efter anvisning av TP, den försäljare hos Jönköpingsbolaget som EL hade kontakt med, 180 000 kr genom en insättning på ett konto tillhörigt A-CN som var den person som ångrat sitt köp.

Norrtäljebolaget och JS enades om att JS, som ändå skulle passera Jönköping på hemväg från Skåne, själv skulle hämta motorcykeln hos Jönköpingsbolaget och då betala resterande 30 000 kr.

JS sammanträffade därefter i enlighet med ELs anvisningar med TP i Jönköpingsbolagets affärslokaler och betalade då resterande 30 000 kr kontant. TP tillhandahöll ett av A-CN utställt kvitto på 210 000 kr, vari Norrtäljebolaget angavs som betalare. Han fyllde också i handlingar för att motorcykeln skulle kunna registreras på JS – motorcykeln var då registrerad på Harley-Davidson – och hjälpte JS att teckna transportförsäkring för motorcykeln. Något köpekontrakt skrevs inte. Motorcykeln lämnades ut till JS med hjälp av Jönköpingsbolagets verkstadspersonal.

Dagen därpå gjorde JS och Norrtäljebolaget upp JSs förvärv av motorcykeln. I samband med det redovisade Norrtäljebolaget för försäljningen av JSs bil samt avräknades dels vad han erhållit för bilen, dels det kontantbelopp som han erlagt i Jönköping. Resterande belopp betalade JS till Norrtäljebolaget, som utställde ett kvitto på 217 500 kr avseende motorcykeln.

Norrtäljebolaget försattes sedermera i konkurs.

Det är ostridigt i målet *att* motorcykeln när den hämtades av JS ägdes av Harley-Davidson, *att* A-CN aldrig förvärvat denna och *att* TP var sambo med A-CN. Det är vidare upplyst att TP sedermera fått lämna sin anställning hos Jönköpingsbolaget.

Att TP var sambo med A-CN var känt av EL men inte av JS.

Twisten gäller om Harley-Davidson eller JS har rätt till motorcykeln. Det brott i fångeskedjan som orsakat tvisten om bättre rätt föreligger mellan Harley-Davidson och A-CN. Frågan är om det brottet läkts genom ett godtrosförvärv enligt bestämmelserna i lagen (1986:796) om godtrosförvärv av lösöre (i den lydelse lagen hade i maj 2002).

Av vem har JS köpt motorcykeln?

Harley-Davidson har gjort gällande att JSs fångesman är A-CN medan JS har påstått att det är Norrtäljebolaget. I Högsta domstolen har Harley-Davidson förtydligat sin ståndpunkt så, att det görs gällande att Norrtäljebolaget agerat som kommissionär för JS.

Som domstolarna funnit får det anses utrett att Norrtäljebolaget är den part med vilken JS slutit avtal samt att kontakterna mellan EL och TP får anses innebära att ett avtal om köp har träffats mellan Norrtäljebolaget och A-CN. Annat är inte påstått än att Norrtäljebolaget gentemot TP har handlat i eget namn. Frågan blir därför om Norrtäljebolagets köp av motorcykeln har skett för egen räkning eller för JSs räkning på hans uppdrag (kommissionsköp).

Huruvida ett kommissionsuppdrag eller ett köp föreligger är att bedöma på grundval av omständigheterna och vad parterna får anses ha kommit överens om beträffande sina rättigheter och skyldigheter. När det gäller ett avtal mellan en konsument och en näringsidkare i en bransch där inköpskommissionsuppdrag sällan förekommer, får utgångspunkten anses vara att avtalet utgör ett köp.

Att JS uppdrog åt Norrtäljebolaget att finna en motorcykel av en viss modell och att Norrtäljebolaget efterhörde om JS ville förvärva den motorcykel som TP erbjudit Norrtäljebolaget, sammantaget med att Norrtäljebolaget upplyste om sina egna förvärvsvillkor kan i viss mån anses tala för att det skulle röra sig om ett kommissionsuppdrag men utesluter inte att det är fråga om köp i två led. Att motorcykeln var oanvänd får dock anses tala för att fråga var om köp och inte kommission. Med hänsyn härtill och då det inte torde vara vanligt att en konsument uppträder som inköpskommittent vid förvärv av motorfordon i den etablerade handeln ska JS anses ha gjort ett beställningsköp hos Norrtäljebolaget.

Det har i målet inte gjorts gällande att Norrtäljebolaget skulle ha gjort ett godtrosvärv. Frågan är därför om JS gjort ett godtrosvärv från Norrtäljebolaget.

Allmänt om besittningskraven

Enligt 2 § godtroshärvärvslagen i lydelsen före den 1 juli 2003 gäller att den som förvärvat lösöre genom överlåtelse från någon annan som hade egendomen i sin besittning men varken var ägare till den eller behörig att förfoga över den på det sätt som skett, får äganderätt till egendomen, om han har fått den i sin besittning och var i god tro.

I bestämmelsen finns begreppet besittning som rekvisit i två led, dels ska den som förfogar över egendomen ha haft den i sin besittning, dels ska förvärvaren ha fått egendomen i sin besittning. Begreppet definieras inte i lagen.

Besittningsbegreppet kommer vid sidan av godtroshärvärvslagen till användning i många olika rättsliga situationer och kan inte tillskrivas någon specifik allmängiltig innebörd. Även med beaktande av det lämpliga i en enhetlig innebörd inom ramen för godtroshärvärvslagen, kan det inte antas att lagens två besittningsrekvisit har identiskt innehåll. (Jfr Torgny Håstad, Sakrätt avseende lös egendom, 6 uppl. 1996, s. 53.)

Det är ostridigt att JS såsom förvärvare fått motorcykeln överlämnad (traderad) till sig på det sätt som förutsätts för ett godtroshärvärv. Det finns därför inte anledning att gå närmare in på vad som ligger i kravet på förvärvarens besittning.

När det gäller kravet på att den som förfogar över egendomen ska ha haft denna i sin besittning märks, att det besittningskravet främst syftar till att klargöra att ett godtroshärvärv förutsätter att de yttre förhållandena ska ge ett objektivt stöd för uppfattningen att överlåtaren har rätt att förfoga över egendomen (jfr SOU 1965:14 s. 81 ff. samt bl.a. Östen Undén, Svensk

sakrätt i Lös egendom, 10 uppl. 1995, s. 142). Besittningen har således en legitimerande funktion (jfr Håstad, a.a. s. 65).

I kravet på överlåtarens besittning bör mot bakgrund av det anförda inte läggas mer än att överlåtaren till följd av sin fysiska kontroll över den överlåtna egendomen ska utåt ha framstått som berättigad att förfoga över denna på det sätt som skett. Huruvida besittningsläget är sådant att överlåtaren har sakrättsligt skydd mot sin fångesman saknar alltså betydelse i det hänseendet.

Har Norrtäljebolaget med hänsyn till besittningsförhållandena framstått som berättigad att förfoga över motorcykeln?

Utgångspunkten är alltså att JS köpt motorcykeln av Norrtäljebolaget och att den skulle levereras av Jönköpingsbolaget. Frågan om överlåtarens besittning avser därför om Norrtäljebolaget med hänsyn till de yttre förhållandena för JS framstod som berättigad att disponera över motorcykeln genom att TP på Norrtäljebolagets anvisning lämnade ut motorcykeln till JS.

Den aktuella situationen skiljer sig inte från den vid ett beställningsköp då kunden själv hämtar varan hos säljarens leverantör. Det kan således konstateras att TP vid den angivna tidpunkten såsom försäljare för Jönköpingsbolaget hade direkt tillgång till motorcykeln, att han därför framstod som behörig att förfoga över den för ägarens räkning, och att han med biträde av Jönköpingsbolagets verkstadspersonal lämnade ut motorcykeln till JS. Kravet på att egendomen ska ha funnits i Norrtäljebolagets besittning måste därför anses tillgodosett.

Vilken betydelse har det att besittaren TP var i ond tro?

I förarbetena till godtrosvärvslagen har uttalats att när den förvärvade egendomen finns hos någon annan än överlåtaren och besittningsövergången sker genom att denne underrättas om förvärvet, det enligt allmänna rättsprinciper torde fordras att den som har egendomen i sin besittning är i god tro om överlåtarens rätt för att något godtrosvärv ska uppkomma (prop. 1985/86:123 s. 19; beträffande tidigare uttalanden i förarbeten och rättslitteraturen, se Henrik Hessler i Festskrift till Welamson, 1987, s. 246 ff. med hänvisningar; att rättsfallet NJA 1985 s. 121 inte uppmärksammas, se bl.a. Gösta Walin, Panträtt, 2 uppl. 1998, s. 178 ff.). TP har ostridigt inte varit i god tro.

Om besittaren vid besittningsövergången är uppdragstagare till förvärvaren finns det enligt allmänna rättsprinciper anledning att kräva god tro hos honom. Så möjligen även när besittaren genom förvärvarens kontakt med honom får anses ha kommit att inta ställning av uppdragstagare åt denne genom att den fortsatta besittningen är för förvärvarens räkning (jfr SOU 1965:14 s. 86 och NJA 1931 s. 741). Det typiska fallet är att besittaren genom att underrättas om överlåtelsen övergår från att vara medelbar besittare för överlåtaren till att vara det för förvärvaren.

Annorlunda får det emellertid anses förhålla sig när besittaren är uppdragstagare till endast överlåtaren. Det saknas då stöd i allmänna rättsprinciper för att ställa krav på dennes goda tro. I det fallet är det avgörande inte vad besittaren vet eller inte vet, utan om besittningsförhållandena är sådana att överlåtaren framstår som berättigad att förfoga över egendomen (jfr Henrik Hessler, Allmän Sakrätt, 1973, s. 123 och Håstad a.a. s. 66 f.). Förarbetsuttalandets hänvisning till allmänna rättsprinciper när det gäller kravet på god tro hos en medelbar besittare måste antas avse situationen när denne är att jämställa med en uppdragstagare för förvärvaren.

I förevarande fall har TP i enlighet med Norrtäljebolagets anvisning lämnat ut motorcykeln till JS. Han får då anses ha haft motorcykeln i besittning för Norrtäljebolagets räkning för att lämna ut den till JS. Han kan emellertid inte genom de kontakter som förevarit anses ha intagit ställning av uppdragstagare till JS. I det läget saknar ond tro hos TP betydelse för JSs möjlighet att göra ett godtrosförvärv av motorcykeln.

Har JS varit i sådan god tro som krävs för ett godtrosförvärv?

Nästa fråga blir om JS med beaktande av även andra omständigheter än besittningen ska anses ha varit i sådan god tro som krävs för ett godtrosförvärv.

Enligt 3 § godtrosförvärvslagen i lydelsen före den 1 juli 2003 (numera 2 § andra stycket) ska en förvärvare av lösöre anses ha varit i god tro endast om det är sannolikt att egendomens beskaffenhet, de förhållanden under vilka den utbjöds och omständigheterna i övrigt var sådana att han inte borde ha misstänkt att överlåtaren saknade rätt att förfoga över egendomen.

De yttre omständigheter, som JS haft kännedom om, kan inte i sig anses ha varit sådana att de bort göra honom misstänksam beträffande Norrtäljebolagets rätt till motorcykeln.

JS köpte motorcykeln från Norrtäljebolaget, som var ett i branschen etablerat företag och som sålde begagnade fordon. En privatperson som gör ett förvärv i den reguljära handeln kan normalt inte anses ha någon undersökningsplikt om det inte finns särskild anledning att misstänka att säljaren inte fick förfoga över egendomen (prop. 1985/86:123 s. 22). Det har i målet inte framkommit att det skulle ha förelegat någon sådan särskild anledning.

Slutsats

Av det anförda följer att JS gjort ett godtrosvärk av motorcykeln.
Med ändring av hovrättens dom ska därför tingsrättens domslut fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Dag Victor, Marianne Lundius,
Kerstin Calissendorff, Gudmund Toijer och Stefan Lindskog (referent)
Föredragande revisionssekreterare: My Hedström